

Acht wandelingen door **ecologische groen- gebieden** in Gouda

Uit de serie

Groenwandelingen in **Gouda**

12

Acht wandelingen door **ecologische groengebieden** in Gouda

Uit de serie
Groenwandelingen in Gouda

colofon

tekst: Cyclus **lay-out:** Studio Steenberg Bno **foto's:** A.J.N. van Kleinwee en Studio Steenberg Bno
druk: drukkerij Twigt bv, Waddinxveen **uitgave:** Cyclus en gemeente Gouda

Voorwoord

In de gemeente Gouda bevinden zich een aantal prachtige natuurlijke groengebieden. Wellicht heeft u een of meer van deze Goudse groengebieden al eens bezocht. Dit boekje geeft een overzicht van de ecologische groengebieden die Gouda rijk is en per gebied wordt er een korte beschrijving gegeven. U kunt zo per gebied lezen wat de geschiedenis ervan is en de bijzonderheden aan flora en fauna. De informatie van het groengebied wordt aangegeven met een blauw poppetje en blauwe tekst.

De route van het ene naar het andere groengebied wordt aangegeven met een groen poppetje en groen gekleurde tekst. U kunt natuurlijk bij ieder willekeurig groengebied beginnen. De totale lengte van de wandeling is 25 kilometer.

Achter in dit boekje vindt u lijsten van waargenomen flora en fauna. U kunt deze lijsten raadplegen als u een gebied gaat bezoeken.

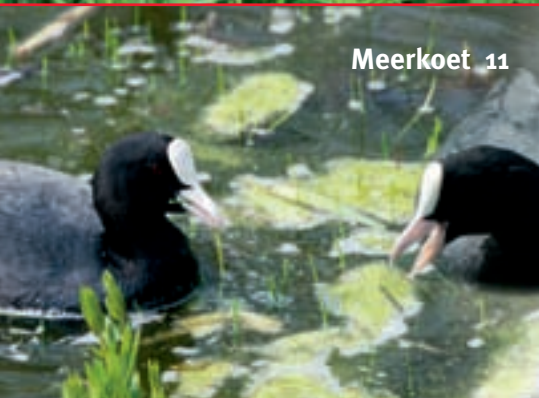
Wij wensen u heel veel plezier bij uw wandelingen door het Goudse groen!

Gouda 2001

geheel herziende versie: augustus 2009

Kievitsbloem 9

Meerkoet 11

Bloedrode Heidelibel 21

Gevlekte Rietorchis 32

inhoud

Inleiding	5
Geschiedenis van het ecologisch groenbeheer	6
<hr/>	
Het Heempad	7
Wandeling door het Heempad	8
Wandeling van het Heempad naar de Noorderhout	10
De Noorderhout	11
Wandeling door de Noorderhout	12
De Groene Wal	14
Wandeling van de Groene Wal naar het Groenhovenpark	15
Het Groenhovenpark	16
Wandeling van het Groenhovenpark naar het Atlantispark	17
Het Atlantispark	18
Wandeling van het Atlantispark naar de oude begraafplaats	20
De oude begraafplaats	21
Wandeling van de oude begraafplaats naar het Ijsselpad	22
Het Ijsselpad	25
Wandeling van het Ijsselpad naar het Steinse Groen	22
Het Steinse Groen	25
Wandeling door het Steinse Groen	27
Wandeling van het Steinse Groen terug naar het Heempad	29
<hr/>	
Bermen: een specifieke aanpak	30
Eigen waarnemingen flora en fauna	32
Waargenomen flora en fauna in verschillende goudse groengebieden	33

Gelderse roos

Inleiding

Eind jaren zeventig maakte Gouda een begin met ecologisch groenbeheer. Gouda was daarmee een van de eerste gemeenten die deze vorm van groenbeheer toepaste.

Bij ecologisch groenbeheer staan twee zaken centraal:

- een gevarieerde en samenhangende begroeiing van inheemse planten (dit zijn planten die in Nederland groeien),
- deze begroeiing biedt leefmogelijkheden voor een rijk dierenleven.

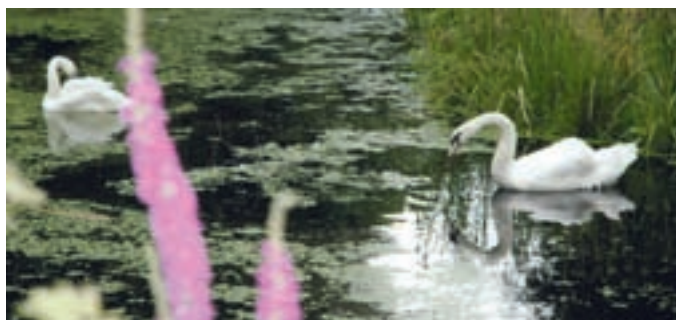
Als uitgangspunt wordt daarbij genomen dat een bepaalde plek de mogelijkheden moet bieden voor de natuurlijke ontwikkeling van planten en dieren.

Het verschil tussen ecologisch groenbeheer en traditioneel groenbeheer berust op drie dingen, namelijk:

- het plantmateriaal: inheems tegenover gecultiveerd,
- de natuurlijke ontwikkeling: bevorderen in plaats van tegengaan,
- en hieruit voortvloeiend: de manier van kijken naar het groen: totale vegetatie tegenover afzonderlijke planten.

Ecologisch groenbeheer is veel meer dan het niet plegen van onderhoud. Bij ecologisch groenbeheer wordt met opzet iets gedaan of achterwege gelaten. Hier zit vaak jarenlange ervaring achter. Ieder jaar is het weer de vraag of een bepaalde handeling een bepaald doel tot gevolg heeft. Er wordt dus zeker met beleid gehandeld.

Wat het ecologisch groenbeheer inhoudt verschilt natuurlijk per gebied. Daarom wordt er in dit boekje ook per gebied een beschrijving gegeven.

Een van de oude Verkade-albums

Geschiedenis van het ecologisch groenbeheer

De wortels van het ecologisch groenbeheer zijn gelegd door Jac. P. Thijssen. Deze bioloog en leraar die beroemd werd door de Verkade-albums, was de eerste die experimenteerde met inheemse planten in het plantsoen. Onder zijn leiding werd in 1925 bij Haarlem een heemtuin aangelegd.

Kinderen krijgen voorlichting

Jac. P. Thijsse

De gemeente Gouda volgde dit voorbeeld eind jaren zeventig. Zij kwam tot de slotsom dat het anders kon met het groenbeheer in Gouda. Tot dan toe werd er geschoffeld en werd er gebruik gemaakt van chemische bestrijdingsmiddelen. Maar hier werd al enige tijd enigszins sceptisch tegenaan gekeken.

De mening ging overheersen dat planten en dieren in de natuur een juiste plaats moesten krijgen. Daarmee was de gedachte aan ecologisch groenbeheer geboren.

Echte Koekoeksbloem

Als je ecologisch groenbeheer wilt toepassen, kun je niet zomaar in het wilde weg aan de slag gaan. Daarom werd ervoor gekozen een proefgebiedje in te richten aan de Bloemendaalseweg. Hier werd een stuk openbaar groen ingericht met inheemse planten. Dit gebied staat inmiddels bekend als het Heempad Bloemendaalseweg.

Het resultaat van de jarenlange zorg en steeds experimenteren met nieuwe inheemse plantensoorten in verschillende begroeiingstypen is overduidelijk. Het Heempad is als voorbeeld van ecologisch groenbeheer uiterst geslaagd.

Daarom werd besloten ook in andere gebieden in en om de stad ecologisch groenbeheer toe te passen. Daarbij werd steeds uitgegaan van de kennis en ervaring die op het Heempad was opgedaan.

Voorjaar Houtkade

Het Heempad

Het Heempad, aan de Bloemendaalseweg, is voor het ecologisch groenbeheer in Gouda op verschillende manieren belangrijk. Dit stuk openbaar groen werd in 1981 namelijk ingericht als proefgebied voor inheemse planten. Dit zijn planten, die oorspronkelijk in Nederland voorkomen en dus niet gecultiveerd zijn. Aan het Heempad is dus het begin gemaakt met ecologisch groenbeheer. Nu is het Heempad fors uitgebreid en is het een mooi stuk openbaar groen met een verscheidenheid aan flora en fauna.

Het Heempad is niet alleen een studie en proefgebied; de planten en zaden uit het Heempad werden en worden nog steeds gebruikt op andere natuurlijke groengebieden in Gouda. Vandaar

de naam 'de kraamkamer van het ecologisch groenbeheer'. In de loop der jaren kreeg het Heempad ook een educatieve functie.

Er worden vanuit het infocentrum Heempad regelmatig thema-excursies en tentoonstellingen verzorgd over het ecologisch groenbeheer en de flora en fauna voor volwassenen en kinderen.

De aankondigingen van de excursies kunt u lezen in de plaatselijke kranten. De dienst geeft ook een jaarprogramma uit van alle groen-excursies in de verschillende groengebieden.

Bruggetje achter het Infocentrum

Koningskaars

Wandeling door het Heempad

Wanneer u het Heempad inloopt vanaf de hoofdingang aan de Bloemendaalseweg wordt het al snel duidelijk wat er wordt bedoeld met ecologisch groenbeheer. Heel anders dan in traditionele plantsoenen of parken is de ingreep van de mens zo beperkt mogelijk. Keurig geschoffelde plantsoentjes zult u hier niet vinden. Er wordt naar gestreefd een zo groot mogelijke verscheidenheid aan planten tot ontwikkeling te brengen.

Witte kluijjeszwam

Kievitsbloem

Verschillende planten, die lange tijd uit het Goudse groen verdwenen waren, groeien en bloeien naar hartelust aan het Heempad. Er zijn vijf niveaus te onderscheiden: de schimmellaag (bijvoorbeeld paddenstoelen), de moslaag, de kruidenlaag, de struikenlaag en de bomenlaag. De natuurlijke flora trekt op zijn beurt weer insecten aan die vogels en kleine zoogdieren aantrekken, die eerst hun heil ergens anders zochten.

Langs het snipperpad kunt u in het voorjaar verschillende mooie planten zien, bijvoorbeeld de Wilde Hyacint met zijn donkerblauwe kleur. Of de Daslook, met een opvallend ui-achtige geur, die bloeit in april en mei. Van mei tot september bloeit het Knikkend Nagelkruid op vochtige schaduwrijke plaatsen.

Deze bleek-oranje bloem trekt hommels aan, en wordt dus vooral door hommels bestoven. Bij de hoofdingang prijkt de Koningskaars van juli tot september. De bloemen zijn geel en hebben rode helmknoppen.

Dotterbloem

Aardhommel

Als u verder loopt over het Heempad dan ziet u de vijver met natuurlijke oevers. De oever wordt niet gevormd door een houten beschoeiing, maar door natuurlijke begroeiing. Het is voor de dieren die in het water leven, of ervan afhankelijk zijn, hierdoor gemakkelijker om het water uit te klauteren of beschutting te zoeken in de begroeiing. Deze begroeiing is vooral in de zomermaanden een lust voor het oog.

Wanneer u over het houten bruggetje gaat, let dan eens op het Moeras Vergeet-mij-nietje, de Gele Lis en de Grote Boterbloem. Langs de waterkant is in de zomer ook de donkere, purperrode bloei-aar van de Gewone Kattenstaart te zien.

Het riet in de waterpartijen heeft ook een functie op het Heempad: het zorgt voor een natuurlijke zuivering van het water en biedt een goed heenkomen voor verschillende watervogels. Het riet wordt niet ieder jaar overal gemaaid, zodat gedurende de wintermaanden de watervogels altijd ergens wel een schuilplaats hebben.

Grote ratelaar

Als u het bruggetje over bent, komt u langs het Infocentrum. Voorbij het Infocentrum gaat u rechtsaf, een klein houten bruggetje over. U bevindt zich nu op een houtkade. Deze bestaat uit een paadje met aan weerszijden Elzenhakhout.

Als de Elzenstronken om de vijf jaar afgezaagd worden, ontspruiten op den duur rechte takken, die vroeger gebruikt werden om er bijvoorbeeld bezemstelen van te maken. Het snoeihout wordt nu gebruikt voor de snipperpaden. De andere functie die de houtkade aan het Heempad ver-

Blauwe reiger

Meerkoet

Boerenkrokus

vult, is de verbinding van het eerste deel met het tweede deel Heempad (een natuurlijk lint). U verlaat de houtkade door het draaihek en vervolgt uw route linksaf over het fietspad en gaat gelijk weer rechts het tweede gedeelte van het Heempad op.

Langs het hoofdpad staan verschillende wilde planten. Wilt u meer van de soorten weten, dan verwijzen wij u naar het aparte boekje van het Heempad. Wat opvalt tussen de struiken zijn de stapels houtblokken die voor paddenstoelen in de herfst en voor insecten dienst doen.

Infocentrum Heempad

Wandeling van het Heempad naar de Noorderhout

U verlaat het Heempad aan het einde van het tweede gedeelte (Burgemeester van Reenensingel). Hier gaat u linksaf richting verkeerslichten. Hier steekt u de Burgemeester van Reenensingel

over en vervolgt de Bloemendaalseweg tot voor het viaduct van de rijksweg A12. Hier gaat u bij de Ruitersclub voor de boerderij langs en u loopt langs het hekwerk de Noorderhout op.

De Noorderhout

De Noorderhout is een gebied dat zich bevindt tussen de rijksweg A12 en de wijk Plaswijck. Het gebied is voor het ecologisch groenbeheer belangrijk. Dit project won in 1993 namelijk de Gemeentelijke Natuurprijs van het ministerie van LNV. Het is mede te danken aan het goede beleid dat werd gevoerd ten aanzien van de Ringslangen die in het gebied voorkomen.

Rijksweg A12 met aangrenzend de Noorderhout

Ook de betrokkenheid van de buurtbewoners werd door de jury lovenswaardig geacht. De Noorderhout werd in het begin van de jaren '70 als geluidswal aangelegd. In plaats van veel groenblijvende heesters, zoals op de Groene Wal, is hier ook gebruik gemaakt van bladverliezende heesters. Daaronder zijn de Amerikaanse Eik, de Kardinaalsmuts, de Meidoorn, en de groenblijvende Taxus, de Zwarte Den en de Hulst. De bodembedekking wordt gevormd door Klimop. Omstreeks 1988 is men in de Noorderhout begonnen met het ecologisch groenbeheer. De eigenlijke plannen van de gemeente om het gebied te bebouwen werden daarom van de baan geschoven en besloten werd om de Noorderhout een groene bestemming te geven.

Het gebied moest een recreatieve functie hebben voor de omwonenden en een natuurlijke functie voor planten en dieren. Er zijn toen verschillende kleine ingrepen gedaan zoals: het aanpassen van de oevers, het maken van poelen en het minder maaien van slootkanten. Speciaal voor de Ringslangen zijn er broeihopen en houtstapels aangelegd. Er zijn in de Noorderhout twee eilanden die voor het publiek zijn afgesloten. Deze eilanden zijn voor planten en dieren een goede vlucht- en uitwijkplaats. Voor recreatie is de Noorderhout ook geschikt gemaakt. Zo kan er gewandeld worden en kunnen de mensen genieten van de grote variatie aan flora en fauna. Voor kinderen is er een zand-speelplaats midden in de Noorderhout.

Wandeling door de Noorderhout

U komt de Noorderhout binnen via de Bloemendaalseweg. Wat meteen opvalt zijn de hoogteverschillen in het gebied. De trappetjes overbruggen deze hoogteverschillen. Als u direct door wilt lopen naar boven, kunt u het gebied goed overzien. Tussen de bomen en struiken ligt onder u het zogenoemde landschapdeel met graslandjes, knotwilgen en waterpartijen. Langs de randen van het bovenpad vindt u in de maanden mei en juni verschillende soorten wilde planten als Groot Kaasjeskruid, Sint-Janskruid en vele grassoorten.

In het midden van de Noorderhout is een speciale plek voor kinderen ingericht. Voorbij deze speelplek neemt u het tweede pad rechts naar beneden. Beneden aan het pad ziet u links hoge wilgen staan. In het voorjaar hoort u diverse vogels zingen zoals de Tjiftjaf, Zwartkop, Merel en het gehamer van de Grote Bonte Specht. U houdt rechts aan en vervolgt het wandelpad langs het water.

En u komt langs het afwisselend gebied dat u vanaf het bovenpad kon zien. Hoogzomer staan langs de waterkant verschillende ruigtekruiden zoals Kattestaart en Leverkruid in bloei, twee planten die met zonnig weer volop bezoek krijgen van vlinders. U vervolgt het pad en u komt op een gegeven ogenblik uit bij het laantje waar aan twee zijden van het pad knotwilgen staan. Aan het einde gaat u hier de steile trap omhoog en houdt u links aan en verlaat de Noorderhout waar u ook bent binnengekomen.

Kattestaart

Merel

Wandeling van de Noorderhout naar de Groene Wal

U gaat op de brug linksaf de Bloemendaalseweg weer op tot aan de T-splitsing waar u rechtsaf de Groenhovenweg in slaat. Bij de eerste brug

(Dierenpension) direct links het pad op naar het begin van de Groene Wal.

De Groene Wal

De Groene Wal vormt de begrenzing tussen de wijk Bloemendaal en de rijksweg A12. De wal was al in de plannen van de wijk opgenomen voordat deze gebouwd werd en zou als geluidwering moeten gaan dienen. In die tijd heerste namelijk de mening dat groenblijvende heesters geluid zouden tegen houden. De ervaring heeft geleerd dat dit onjuist is. Juist door het dichte groene bladerdek wordt het geluid als het ware over de boomtoppen heen gedragen.

Toch is de Groene Wal zeker geen mislukking. Het gebied dat begin jaren zeventig op een bodem van afbraakmaterialen en snoei- en kapafval werd aangelegd, vormt met zijn groenblijvende heesters een mooi aangezicht en onttrekt de rijksweg aan het oog. Naast groenblijvers groeien er ook bladverliezende heesters. In het najaar is er een rijke variatie aan padden-

Elfenbankje

stoelen te vinden op het dode hout, op de grond en tussen de afgefallen bladeren. Voorbeelden hiervan zijn het Elfenbankje, de Geschubde Inktzwam en de Dikrand Tonderzwam.

Verschillende vogels en vlinders hebben hun stekje gevonden op de Groene Wal, zoals de Zwartkop en af en toe de Ransuil, de Kleine Vuurvlinder en de Dagpauwoog. Ook zoogdieren en reptielen voelen zich veilig tussen het gebladerte van de Groene Wal.

De Bunzing, de Wezel en de Hermelijn behoren tot de bijzondere bewoners van

dit gebied, maar ook de Ringslang komt langs de oevers van de Groene Wal voor.

Wie in staat is afstand te nemen van het geluid van de rijksweg, vindt op de Groene Wal dus een prachtig, gevarieerd stukje groen. Doordat het dichte bladerdek weinig licht doorlaat toont het gebied anders dan het voorgaande gebied, de Noorderhout. Wilt u meer weten van de flora en fauna van de Groene Wal dan we verwijzen we u graag naar het groenwandelboekje “Groene Wal” deel 9.

Kleine Vos

Wandeling van de Groene Wal naar het Groenhovenpark

U verlaat de Groene Wal vóór het einde. U gaat links het pad naar beneden, de brug over en vervolgens het pad tot aan de verharding. Hier gaat u rechtsaf de Groene Zoom op, die om het sportpark loopt.

U blijft het pad volgen tot de derde brug. U gaat rechts de brug over en u volgt het pad iets steil omhoog. Boven aan het pad gaat u rechtsaf en u bevindt zich nu in het Groenhovenpark.

Het Groenhovenpark

Het Groenhovenpark vervult een recreatieve, cultureelrijke en natuurlijke functie. Het is aangelegd in het midden van de jaren zeventig. Het zuidelijke gedeelte bestaat uit het park en in het noordelijke gedeelte, waar u reeds doorheen gelopen bent, is een aantal sportaccommodaties gerealiseerd.

Maar ook wie de rust opzoekt kan in het Groenhovenpark terecht. Het park biedt ruime wandelmogelijkheden. Wie in het Groenhovenpark komt zal onmiddellijk het hoogteverschil opmerken. Het zuidelijke deel van het park is namelijk op een voormalige huisvuilstortplaats aangelegd.

De berg huisvuil is bedekt met een laag grond. Het hoogteverschil geeft het park een fraai aanzicht.

Een ander opvallend kenmerk van het Groenhovenpark is de zogenaamde vliederranden. Dit zijn de randen tussen de gemaaide grasvelden en de bossages. Het gras met verschillende ruigteplanten staat hoog tegen de beplantingsvakken. Omdat deze stroken om het jaar gemaaid worden, bieden deze randen goede mogelijkheden voor diverse dagvlinders die er beschutting zoeken, nectar vinden en eitjes kunnen leggen.

Voor vele van ons is de brandnetel een lastig (on)kruid, het vervult in deze stroken een belangrijke rol voor verschillende dagvlinders die er de eitjes op afzetten.

Opmerkelijk zijn de kunstbeelden die zich op de grote speelweide bevinden. Deze zijn daar in 1983 neergezet. De beelden zijn gemaakt door Goudse kunstenaars. Het beeld "Tekon" werd gehakt uit Franse kalksteen en weegt maar liefst 2000 kilo! De twee andere beelden, "Zandruiter" en "Hump Back", zijn vervaardigd uit brons en wegen ieder 300 kilo.

Al met al biedt het Groenhovenpark voor elk wat wils. Spel, sport, rust, natuur en zelfs cultuur zijn in dit park verenigd.

Zandruiter

Wandeling van het Groenhovenpark naar het Atlantispark

Wanneer u het Groenhovenpark heeft doorgelopen verlaat u het park aan de grote parkeerplaats. Na 50 meter gaat u rechts beneden langs het bowlingcentrum, u steekt de Burgemeester van Reenensingel over en u volgt dan links het voetpad.

Bij de kruising met verkeerslichten gaat u rechtdoor tot de brug. Over de brug linksaf de Jakob van Necklaan volgen tot aan het einde. Hier slaat u rechtsaf de Willem Barentszlaan in. Aan het einde waar de weg een bocht naar rechts maakt, gaat u rechtdoor de Abel Tasmanlaan in. Op een gegeven moment ziet u rechts het Atlantispark.

Dag Koekoeksbloem

Het Atlantispark

Het Atlantispark is van oorsprong een recreatiepark, dat begin jaren zeventig is aangelegd. Het idee was tevens om met het park een groene aanloop naar de aangrenzende wijk te vormen. Na de invoering van het ecologisch groenbeheer, heeft het park zowel een recreatieve als natuurlijke functie gekregen.

In het begin van de jaren negentig is in het park het ecologisch groenbeheer geïntroduceerd. Er werd voor gekozen om de omvorming van de houtachtige beplanting gefaseerd te snoeien. Vanaf die periode troffen we in de randen langs het pad inheemse zoomplanten aan zoals Stinkende Gouwe, Dag Koekoeksbloem en Ruig Klokje. In het voorjaar bloeien tussen de struiken verschillende bolgewassen (stinzeflora). Na de snoei bleef er stamhout achter in de plantvakken voor paddenstoelen en mossen. Zo kreeg het park op verschillende plekken een natuurlijk karakter.

Het Atlantispark heeft een veenbodem en we weten in Gouda dat veenbodems zakken. Eind jaren negentig lag het park zo laag dat na een regenbui de plantvakken en de grasvelden onder water stonden. Het water bleef soms lange tijd staan. Voor de beplanting en het gras een slechte situatie en voor de wandelaar en bezoeker niet prettig.

In het najaar van 2003 is bijna het gehele Atlantispark opgehoogd, behalve het achterste beplantingsdeel van het park tegen de Livingstonelaan.

In deze strook stonden veel inheemse planten vanaf de start begin jaren negentig. Bij de reconstructie van het park zijn in het nieuwe plan extra watertjes gegraven met, waar mogelijk, natuurvriendelijke oevers. Aan het buitenwater van het park zijn langs de harde beschoeiing op een aantal plaatsen, onderwatervoorzieningen getroffen voor moerasplanten met een natuurvriendelijke oever, dieren kunnen ook hier makkelijk het water verlaten. Langs de oevers van de nieuwe waterpartijtjes zijn verschillende moeras- en waterplanten geplant; zoals Kattenstaart, Kalmoes, Leverkruid en Riet.

Achter het kunstgrasveld ligt een vijver met een ondiepe kikkerpoel; vanaf de houten vlonder kunt u van dichtbij verschillende soorten moeras- en waterplanten bewonderen. In de zomermaanden en zelfs met mooie dagen in de herfst, vliegen boven de vijver allerlei soorten libellen in prachtige kleuren rond.

Bruine kikker

Het Atlantispark heeft na de reconstructie nog steeds een recreatieve functie en een plek waar natuurbeleving mogelijk is. Om dat te ontdekken is een regelmatig bezoek aan het park de moeite waard.

Wie in het Atlantispark loopt, kan als hij of zij de ogen en oren goed open houdt, veel verschillende planten en dieren ontdekken.

Egel

Een kleine greep uit de planten Dagkoekebloem, Ridderzuring en Stinkende Gouwe. Wie omhoog kijkt kan onder meer de Grote Bonte Specht en de Groene Specht in de zomer zien, groepjes Staartmezen en in de elzenproppen de Gele/Groene Sijjes in de winter.

Staatmees

Bloedrode Heidelibel

Grote Bonte specht

Wandeling van het Atlantispark naar de oude begraafplaats

Dit wordt een flinke wandeling. U verlaat het park via het centrale fietspad aan de Büchnerweg en u loopt rechtsaf richting Bleulandweg. U steekt de Bleulandweg over en houdt links aan, dan eerste weg rechts de Midden Ronsseweg op. U loopt tot aan de flat en gaat links af. Na de tweede flat gaat u rechtsaf, de brug over naar het station en onder het spoor door richting centrum. Bij de uitgang station centrumzijde gaat u naar rechts en loopt het Van Bergen IJzendoornpark in. Dit is een park uit de jaren

1900 in landschapsstijl. U blijft rechts het voetpad volgen tot de Nieuwe Gouwe O.Z. Hier gaat u links het fietspad op. Bij de verkeerslichten rechtsaf de brug over. Over de brug direct links het trappetje af. Vanaf hier blijft u het water langs de Turfsingel volgen. Ter hoogte van de molen gaat u rechts de Kerkhoflaan in. Bij de Prins Hendrikstraat gaat u linksaf, na 25 meter staat u voor het smeedijzeren toegangshek van de Oude begraafplaats.

De oude begraafplaats

Een sierlijk hoog smeedijzeren hek geeft toegang tot de Algemene Begraafplaats. Het gebouw bij de entree is een rijksmonument. Op de gevel staat “Momento Mori” (gedenk te sterven). Deze spreuk bepaalde reeds in de middeleeuwen de levensstijl van de mens. Niet het leven op aarde was van belang, maar handel en wandel waren gericht op het leven na de dood.

Ingang begraafplaats

Deze begraafplaats werd op 1 november 1832 in gebruik genomen. Sinds 1972 wordt er op deze vredige hectare niet meer begraven. Het beheer van de Begraafplaats kreeg dan ook een ander karakter. Sinds 1978 wordt hier ecologisch groenbeheer gevoerd. Waar vroeger in het voorjaar geschoffeld werd en de grond bewerkt met onkruidbestrijdingsmiddel groeien nu Koningskaars, Teunisbloem, Klapproos, Schapenzuring en verschillende grassen. Het beheer is er

Teunisbloem

opgericht deze plantenrijkdom in stand te houden door middel van maaien en soms stroken te plaggen die sterk vergrast zijn. In dit rustige stukje natuur vinden veel vogels en insecten een plekje. Vogels die regelmatig te zien zijn zoals de Grote Bonte Specht die in het voorjaar roffelt op de grote bomen op en om de begraafplaats. Tussen de lage struiken zit graag de Putter en het Winterkoninkje.

Sinds 1995 is de Oude Begraafplaats een gemeentelijk monument. Natuur en cultuur gaan hier hand in hand. Een groot aantal zerken zijn uniek, eveneens de ornamenten die er bij geplaatst zijn. Halverwege de begraafplaats staat het baarhuisje dat vroeger gebruikt werd om overledenen op te baren van familie die de aula niet konden betalen, tevens was het een ruimte voor materialen die gebruikt werden bij de uitvaart.

In 1999 is het baarhuisje gerestaureerd, een van de weinige die in Nederland nog te vinden is. Al met al is de Oude Begraafplaats meerdere bezoeken waard.

Rapunzelklokje

Wandeling van de oude begraafplaats naar het IJsselpad

U verlaat de oude begraafplaats via het ijzeren toegangshek en u gaat rechtsaf de Kerkhoflaan weer in. Aan het einde rechtsaf het Buurtje in en u loopt dit uit tot de Schielands Hoge Zeedijk. Deze drukke weg steekt u over en u houdt links aan langs de Hollandsche IJssel. Let op, dit is een druk fietspad.

U blijft de weg volgen tot de T-splitsing met verkeerslichten bij de brug die de Hollandsche IJssel overgaat. Hier gaat u rechtdoor en u blijft de Hollandsche IJssel volgen. U loopt nu op de Goejanverwelledijk. Na 500 meter kunt u rechts naar beneden het pad volgen langs de Hollandse IJssel.

Ijsselpad

Rietgors

Het Ijsselpad

Vroeger bevond zich in het begin van deze wandeling, links, het Ijsselpark. Dit is nu opgehoogd met zand en bij de verderop gelegen begraafplaats Ijsselhof getrokken.

Als u het onderpad langs de Hollandsche IJssel volgt richting begraafplaats “IJsselhof”, dan ziet u bij hoogwater langs de oever van de Hollandsche IJssel gele dotterbloemen in het water drijven. Dit zijn de Spindotters, een getijdeplant. Zij danken hun naam aan hun spinachtige wortels, die tijdens laagwater zichtbaar worden. In dit deel van de Hollandse IJssel spelen nog de getijden van hoog en laag water. Op de kleidijk helling groeit en bloeit in het voorjaar het fluitenkruid die de dijk een witte sluier geeft. In het late voorjaar bloeit de Blauwe Heggewikke, Vogelwikke, het Hoge Havikskruid met gele paardenbloemachtige bloemen en verschillende grassen. In het riet en/of grote wilgenstruiken langs het pad zingen de Kleine Karekiet en de Rietgors.

Spindotters

Wandeling van het IJsselpad naar het Steinse Groen

Vanaf het IJsselpad wandelt u naar het volgende groengebied: het Steinse Groen. U blijft het IJsselpad volgen langs de Hollandsche IJssel. Aan het einde van het pad gaat u rechts de Goejanverwelddijk weer op en u blijft de dijk volgen.

U steekt de Goverwellesingel over en blijft de dijk volgen richting Haastrecht. De Goejanverwelddijk gaat over in de Steinsedijk. 100 meter na het gemaaltje “Stein” gaat u linksaf steil naar beneden het “Steinse Groen” in.

Het Steinse Groen

Grenzend aan de stadswijk Goverwelle ligt het Steinse Groen. Het Steinse Groen vormt een overgangsgebied tussen de stad en het landelijk gebied bij Haastrecht (gemeente Vlist). Tijdens de Nationale Boomfeestdag in 1983 werd er een begin gemaakt met de aanplant van de bomen en struiken in het Steinse Groen. Leerlingen van verschillende basisscholen brachten de beplanting aan en gaven het nieuwe groengebied een eerste aankleding.

Al omstreeks het jaar 1000 werd het gebied ontgonnen voor de landbouw. Dit gebeurde nadat het land eerst in stroken was verdeeld. De stroken, die nu nog duidelijk te herkennen zijn, dienden om het water uit het natte veengebied te verwerken. Naast de functie van landbouw had een deel van dit gebied ook de functie van boezem; overtollig water uit de IJssel werd erin opgeslagen en later door molens weggepompt.

Wanneer dit gebeurd was, werd het land dat vrijkwam onder de omwonende boeren verloot. De winnaar kreeg dan gedurende een jaar het grasland in bruikleen. Aan dit gebruik herinnert de naam van het pad: Het Grote Lot. Omdat ook in het Steinse Groen het motto geldt dat recreatie en natuur naast elkaar kunnen bestaan, is bij de aanleg van het gebied gekozen voor een indeling in zones. Hierbij is rekening

gehouden met de wensen van de bewoners van de toen nog aan te leggen wijk Goverwelle. Bij de hoofdingang aan de Voorwillenseweg is een recreatiedeel aangelegd met een trapveld en een (natuur)speeltuin. Er is met opzet voor deze plek gekozen. Recreanten en spelende jongeren hoeven niet verder het gebied in. Hierdoor hoeft de natuur en alles wat daar leeft niet verstoord te worden door actieve recreanten. Wat iedereen zal opvallen, is dat de graslanden van het Steinse Groen in de maanden mei en juni bijzonder bloemrijk zijn. Zo ziet u onder andere: de Echte Koekoeksbloem, de Scherpe

Boterbloem en Veldzuring. De veelheid aan bloemen wordt veroorzaakt door de schrale grond, die verkregen is door het bemesten achterwege te laten en gemaaide planten af te voeren. Het beheer bestaat slechts uit tweemaal per jaar maaien.

Dit gebeurt half juni en half september. De oeverlanden worden één keer in september gemaaid. Na het maaien blijft het maaisel een week liggen, zodat het kan opdrogen. De gemaaide planten kunnen dan hun zaden nog loslaten.

Ingang vanaf de Steinse Dijk veerooster

Wilde eend

Het Steinse Groen biedt voor de wandelaar een afwisselend aanzien.

Dit komt omdat er in de houtachtige beplanting wordt gewerkt met wijkers en blijvers. Bij de aanleg van de plantvakken worden deze twee typen houtachtige beplanting gebruikt. Wijkers dat zijn snelle groeiers (Wilg en Els) en blijvers zijn langzame groeiers (Eik en Hazelaar). De ene soort wordt na een aantal jaren weggehaald of bij de grond afgezaagd (de wijkers), waardoor de andere soort (de blijvers) de kans krijgt verder te groeien.

Eén deel van het grasland in het Steinse Groen vormt een uitzondering op deze regels: twee smalle stroken grasland aan de Steinsedijk worden wel bemest. We hebben er namelijk voor gekozen deze grasstroken te laten begrazen door vee. Dit gebeurt in samenspraak met een boer uit de omgeving, die ervoor zorgt dat de begrazing op gezette tijden plaatsvindt. Snoeien gebeurt in het Steinse Groen volgens een vast schema. Daarbij wordt ieder jaar een ander stuk aangepakt, waardoor het gebied nooit echt kaal is. Het zorgt ook voor variatie. Deze manier van snoeien garandeert tevens dat er altijd voldoende schuilgelegenheid is voor dieren.

Deze gevarieerdheid in beplanting biedt verschillende vogels een geschikte broedplek en een beschut heenkomen. Wie op een rustig moment voor de beplantingsstrook even stil staat heeft in het voorjaar en de zomer grote kans de Fitis of de Tjiftjaf te horen. Twee zomervogels die hun jongen groot brengen in het Steinse Groen. In oktober vertrekken deze soorten weer naar het warme zuiden, om het komende voorjaar weer terug te keren in het Steinse Groen.

Boktor

Wandeling door het Steinse Groen

Veerooster

Wanneer u via de Steinsedijk het Steinse Groen bent binnengekomen volgt u het fietspad en gaat u over de brug met vee-rooster. Als u in het vee-rooster kijkt ziet u een oplopende rand, waarlangs kleine dieren die door het rooster vallen weer gemakkelijk omhoog kunnen klimmen. U gaat hier rechtsaf Het Grote Lot op. Als u dit pad uitloopt, zal u opvallen dat de slootranden begroeid zijn met ruigtekruiden. Deze randen zijn ideaal voor vlinders en kleine zoogdieren die er beschutting vinden.

Als u rechtdoor loopt kruist u de Tiendweg. Een verklaring van deze naam kan liggen in het feit dat de boeren vroeger tiend betaling moesten afdragen aan de kerk; een tiende van de oogst

moest als belasting worden betaald. Een andere verklaring is dat het een verbastering zou kunnen zijn van tiehen of trekken. In dat geval zou het pad een functie van jaagpad hebben gehad. Wat zeker is, is dat het pad de verbindingroute vormde tussen Gouda en Oudewater.

Op de Tiendweg gaat u een klein stukje naar links, bij het landhek kunt u over een prachtig hooiland uitkijken. Er groeien hier Boterbloemen, Veldzuring en Reukgras, en in de natte greppels Veenpluis. Voorin ziet u de kikkerpoel, met de flauwe oevers, waardoor de Kikkers en Padden makkelijk het water in en uit kunnen. U loopt het kleine stukje weer terug en gaat de grote brug over en vervolgt het pad met aan beide zijde iepen.

Weldra zult u aan de linkerkant een bebost gedeelte zien. Vleugelnoten en Populieren vormen de voornaamste begroeiing. Voor vogels is dit gebied ideaal. De Tijftjaf en de Fitis zijn de trouwe gasten van dit gebied.

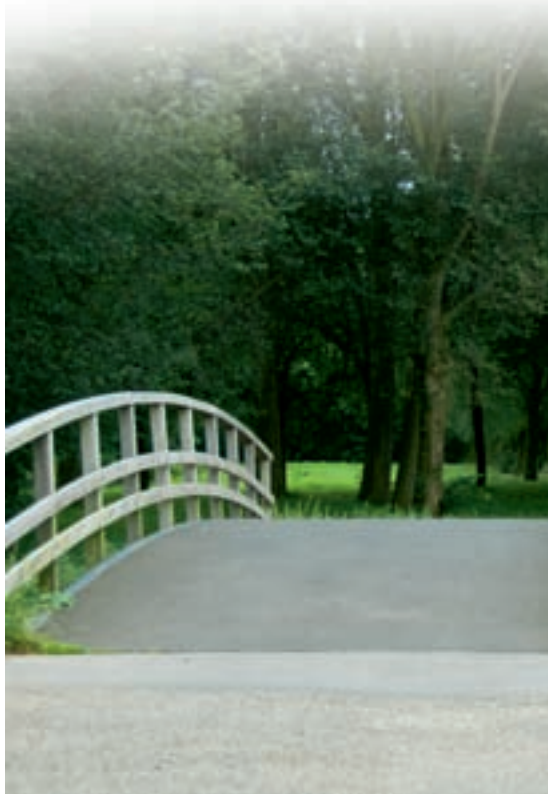
Fitis

De Brandnetels in de randen van het bosplantsoen zijn van belang voor vlindersoorten als de Daggauwoog. Uit inventarisaties blijkt dat niet alleen de Daggauwoog in deze randen voorkomt. De Atalanta, Kleine Vos en Landkaartje zijn ook geziene gasten. Het is dus zeker de moeite waard hier een moment stil te staan en te observeren, al dan niet met behulp van een vlinderboekje. En als u toch stilstaat, kijk dan eens naar de oevers met de flauwe hellingen die langs het pad te zien zijn. Op deze oevers kunnen verschillende planten groeien, zoals Gele Lis, Kattestaart en Kale Jonker.

U vervolgt het hoofdpad weer, bij de T-kruising ziet u rechts het Land van Scheer. Het loopbruggetje geeft toegang tot dit bijzondere grasland, waar al enkele jaren het beheer van verschraling wordt toegepast. Als u het graspad uitloopt komt u in het grasland echte graslandplanten tegen, zoals Echte Koekoeksbloem, Scherpe Boterbloem, Ruikgras en Knikkende Vossenstaart. Aan het einde van het graspad komt u weer op de hoofdroute uit. Voor de grote brug neemt u rechts het schelpenpad.

U kunt even later met een trekpontje de sloot oversteken en u vindt hier ook een mooie rietoever. Deze is aangelegd voor speciale vogels in het riet, zoals de Rietzanger en de Kleine Karekiet. Aan het einde van het schelpenpad verlaat u het Steinse Groen. Wilt u meer weten van historie, flora en fauna van het Steinse Groen dan verwijzen we u naar het groenwandelboekje “Steinse Groen” nummer 5.

*Kale Jonker**Veenpluis*

Wandeling van het Steinse Groen terug naar het Heempad

Nadat u onder het spoor door bent gegaan, gaat u linksaf, de Achterwillensweg op. Rechts van u ziet u de Goudse Hout. Bij de splitsing houdt u links aan; u steekt nu de Goudse Houtsingel over. U vervolgt de Achterwillensweg en gaat na de verkeerslichten de Graaf Florisbrug over. Bij de rotonde rechts de Bodegraafsestraatweg in. U blijft deze weg volgen en gaat bij de tweede weg links de Thorbeckelaan in. Deze laan blijft u volgen tot aan de bocht, hier gaat u recht door

langs de supermarkt het kleinste Goudse straatje met de grootste naam de "van der Duyn van Maasdamstraat" in, het bruggetje over en rechtsaf de Ridder van Catsweg volgen bij de kruizing recht door. Hier gaat de Ridder van Catsweg over in de Bloemendaalseweg. Na 300 meter rechts is de hoofdingang van het Heempad en u bent weer terug bij het startpunt van uw wandeling door de natuurparken van Gouda.

Slangekruid

Bermen: een specifieke aanpak

Ecologisch beheer houdt niet in dat alle beplanting in het wilde weg kan groeien. Zwakkere plantensoorten zouden dan geen kans krijgen. Het houdt in dat we bepaalde elementen van de natuur proberen te sturen om een zo goed mogelijke plek voor flora en fauna te scheppen.

Dat gebeurt onder andere door verschillende Goudse bermen slechts een of twee keer per jaar te maaien. Het tijdstip waarop gemaaid wordt, is nauwkeurig vastgesteld na de bloeitijd van de verschillende planten. Het maaisel wordt na een paar dagen drogen afgevoerd; met het afvoeren van het maaisel vallen de plantenzaden uit de nagerijpte zaaddozen en komen weer in de berm terecht.

Ruige bermbegroeiing is dus niet een gevolg van nalatigheid, maar een onderdeel van een zeer specifieke beheerwijze, waardoor karakteristieke planten ontstaan.

Bermen kunnen we dan ook zien als groene vingers die de stad intrekken en flora en fauna liften hier in mee. Waar mogelijk worden nieuwe schrale bermen ingezaaid met wilde planten. Zo kunnen we soorten aantreffen als Wilde Peen, Duizendblad, Kleine Pimpernel en Wilde

Gevlekte rietorchis

Margrietten. Het jaren lange beleid van het bermbeheer heeft weer verschillende zeldzame planten zoals wilde orchideeën in de Goudse bermen een groeiplek geboden. Kijkt u er maar eens naar uit.

Waargenomen flora en fauna in de verschillende goudse groengebieden

Achter een aantal planten, vogels en dieren staat een afkorting van het groengebied.

Dit soort is specifiek voor het desbetreffende gebied.

Op de stippelijntjes kunt uw eigen waarnemingen vermelden.

hp = heempad

nh = noorderhout

gw = groene wal

gh = groenhovenpark

at = atlantispark

ijp = ijssepad

obg = oude begraafplaats

sg = steinse groen

be = bermen

planten

Adderwortel **hp**

Akelei Wilde

Akkerhoningklaver

Akkerkers

Akkerkool

Aronskelk Italiaanse **at/hp**

Aronskelk Gevlekte

Beekpunge

Beemdooievaarsbek

Bereklaau Gewone

Bijenkorfje

Bitterzoet

Blaassilene **be**

Bosaardbei

Bosandoorn

Bosanemoon

Bosbingelkruid **hp**

Bosrank **hp**

Boterbloem Egel **sg**

Boterbloem Grote

Boterbloem Kruipende

Boterbloem Scherpe

Braam

Crocus Boeren

Dagkoekoeksbloem

Daslook

Distel Akker

Distel Speer

Distel Veeldoornige

Dotterbloem **sg/hp**

Dotterbloem Spin **ijp**

Dovenetel Gele

Dovenetel Gevlekte

Dovenetel Witte

Duizendblad

Egelskop Grote

Egelskop Kleine

Engelwortel Gewone

Fluitenkruid

Glidkruid Blauw

Grasklokje **be**

Havikskruid

Hazepootje

Heelblaadje **be**

Heksenkruid

Hertshooi Gevleugeld

Hoefblad Groot

Hoefblad Klein

Hop

Hyacint Wilde

Jonker Kale **sg**

Judaspenning

Kaardebol Wilde **hp**

Kattestaart Gewone

Kievitsbloem **sg**

Kikkerbeet

Klaproos Gewone **obg**

Klaproos Ruige

Klokje Akker

Klokje Ruig

Knoopkruid

Koekoeksbloem Echte **sg**

Koninginnekruid

Koningskaars

Lenteklokje

Lievrouwewedstro

Lis Gele

Lisdodde Grote

Lisdodde Kleine

Longkruid

Look zonder look

Maagdenpalm

Margriet

Moerasrolklaver

Moerasviooltje

Moeraswederik

Morgenster Gele

Nagelkruid Geel

Nagelkruid Knikkend **hp**

Narcis Wilde

Ooievaarsbek Donkere

Ooievaarsbek Beemd

Pastinaak **be**

Peen Wilde **be**

Penningkruid

Pijlkruid

Pimpinel Kleine **obg/be**

Pinksterbloem

Plomp Gele

Ratelaar Grote **be**

Ratelaar Kleine **be**

Rapunzelklokje **obg**

Reseda Wilde **be**

Schapezuring

Slangenkruid Gewone **be**
 Smeerwortel
 Sneeuwkllokje
 Teunisbloem Grote **obg**
 Teunisbloem Kleine **obg**
 Valeriaan Echte
 Veenpluis **sg**
 Vergeet-mij-nietje Moeras
 Vingerhoedskruid
 Violtje Maarts
 Violtje Hond
 Vlasbekje **be**
 Vogelmelk Gewone
 Vogelmelk Knikkend
 Voorjaarshelmbloem
 Wateraardbei **sg/gh**
 Waterbies Kleine **hp**
 Waterdrieblad **hp**
 Waterkers Gele
 Waterkers Witte **nh**
 Waterlelie Witte
 Watermunt
 Waternavel **sg**
 Waterweegbree Grote
 Waterzuring
 Wolfspoot
 Wondklaver **obg/be**
 Zeepkruid be
 Zomerklokje **hp/gh**
 Zwanebloem
 • om zelf in te vullen

vogels

Aalscholver
 Blauwe Reiger
 Boerenwaluw
 Boomklever
 Boomkruiper
 Boomvalk **sg**
 Buizerd **sg**

Bruine Kiekendief **sg**
 Ekster
 Fazant **nh/sg**
 Fitis
 Fuut
 Gierzwaluw
 Goudhaantje
 Groene Specht **at/hp**
 Groenling
 Grote Bonte Specht
 Heggemus
 Holenduif
 Houtduif
 Houtsnip **nh**
 Huismus
 Huiswaluw
 Kauw
 Keep
 Kleine Karekiet **sg/hp/nh**
 Kneu **gh**
 Knobbelzwaan
 Koekoek **sg**
 Kokmeeuw
 Koolmees
 Koperwiek
 Kramsvogel
 Kuifeend **ijp**
 Meerkoet
 Merel
 Nachtegaal **sg/at**
 Oeverloper **nh**
 Patrijs **sg**
 Pimpelmees
 Putter
 Ransuil **sg**
 Rietgors **sg**
 Ringmus
 Roodborst
 Slechtvalk **sg**
 Sperwer
 Spotvogel
 Spreeuw
 Staartmees
 Steenuil **sg**
 Sijs
 Tafeleend
 Tijftjaf
 Torenavalk

Tuinfluit **nh**
 Turkse Tortel
 Veldleeuwerik **sg**
 Vink
 Visdief **nh**
 Vlaamse Gaai
 Waterhoen
 Waterral **hp/nh**
 Watersnip
 Wielewaal **sg/nh**
 Wilde eend
 Winterkoning
 Witte Kwikstaart
 Ijsvogel **ijp/nh/sg/hp**
 Zanglijster
 Zilvermeeuw
 Zwarte Kraai
 Zwartkop
 • om zelf in te vullen

zoogdieren

Bunzing **hp/nh**
 Egel
 Haas **sg**
 Hermelijn **nh/sg/gw**
 Mol
 Molmuis
 Muskusrat
 Spitsmuis
 Veldmuis
 Vos **sg**
 Wezel **gw**
 • om zelf in te vullen

libellen

- Blauwe Glazenmaker
- Bloedrode Heidelibel
- Bruine Glazenmaker
- Bruinrode Heidelibel
- Gewone Oeverlibel
- Geelvlakheidelibel
- Glassnijder
- Grote Roodoogjuffer
- Houtpantserjuffer
- Kleine Roodoogjuffer
- Lantaarntje
- Steenrode Heidelibel
- Paardebijter
- Zwarte Heidelibel
- om zelf in te vullen

.....

.....

.....

.....

dagvlinders

- Argusvlinder **sg**
- Atalanta
- Boomblauwtje **gh**
- Bontzandoogje **gw/sg**
- Citroenvlinder
- Dagpauwoog
- Distelvlinder
- Geaderd Witje
- Gehakkelde Aurelia
- Icarus Blauwtje
- Kleine koolwitje **sg**
- Kleine Vos
- Kleine Vuurvlinder **gh/sg**
- Landkaartje
- Oranje Tipje **nh/hp/sg**
- om zelf in te vullen

.....

.....

.....

.....

.....

.....

vleermuizen

- Dwergvleermuis
- Dwergvleermuis Ruige
- Grootoorvleermuis
- Meervleermuis
- Laatvlieger
- Watervleermuis
- om zelf in te vullen

.....

.....

.....

.....

amfibieën en reptielen

- Bruine Kikker
- Gewone Pad
- Groene Kikker
- Kleine Watersalamander
- Middelste Groene Kikker **sg**
- Ringslang **nh/gw**
- Roodwangschildpad **ijp**
- om zelf in te vullen

.....

.....

.....

.....

paddestoelen

- Anijs- of Akkerchampignon
- Aardster Gekraagde
- Bovist Reuzen
- Draadknotszwam
- Elfenbankje
- Fluweelpootje
- Gele Hoorntje
- Gewone Krulzwam
- Gewone Zwavelkop
- Gewone Beurszwam
- Gewoon Donsvoetje
- Gestreept Nestzwammetje

- Grote Stinkzwam
- Grijze Gaatjeszwam
- Hazepootje
- Hertezwam
- Honingzwam
- Houtknotszwam
- Inktzwam Geschubte
- Inktzwam Kale
- Inktzwam Glimmer
- Inktzwam Plooirok
- Inktzwam Zwerm
- Judasoor
- Meniezwammetje
- Mycena Chloor
- Kleine Stinkzwam
- Kopergroenzwam
- Oesterzwam
- Oranje Dropzwam
- Oranje Bekerzwam
- Paarse Korstzwam
- Paarse Schijnridder
- Parasolzwam Grote
- Parasolzwam Knol
- Peksteel
- Platte Tonderzwam
- Reuzenzwam
- Rodekoolzwam
- Vliegenzwam **sg**
- Waaiertje
- Witte Bultzwam
- Wortelende Franjehoed
- Zwavelkopje Gewone
- Zadelzwam
- om zelf in te vullen

.....

.....

.....

.....

.....

De meeste paddestoelen zijn gevonden op de Groene Wal en de Noorderhout.

Plattegrond Gouda

Wandelroutes

Pagina

	Het Heempad	8
	De Noorderhout	12
	De Groene Wal	14
	Het Groenhovenpark	16
	Het Atlantispark	18
	De oude begraafplaats	22
	Het Ijsselpad	24
	Het Steinse Groen	26

Oude Begraafpl

ut

pad

aats

Ijsselpad

Steinse
Groen

Cyclus beheert binnen de gemeente Gouda interessante parken en landschappelijk schoon. Wellicht is het een aardig idee om wat meer te weten te komen over de verschillende parken en het beheer van planten en dieren die er voorkomen.

Veel ontdekplezier.

Dit boekje is een onderdeel van een reeks van uitgaven over de vele mooie groenplekjes en hun flora en fauna in Gouda. Deze boekjes zijn o.a. te verkrijgen bij het **Infocentrum Heempad** (Inloopmiddag elke eerste woensdag van de maand van 14.00 tot 16.00 uur. Het Heempad bevindt zich tussen de Bloemendaalseweg en de Ridder van Catsweg), bij Cyclus (Goudkade 23) of de gemeente Gouda (Stadswinkel, Klein Amerika 20 en Stadskantoor, Agnietenstraat 24).

Enkele andere uitgaven zijn:

- Wandeling op het Goudse Heempad (1)
- Wandeling langs groene plekjes in de Goudse binnenstad (2)
- Natuurvriendelijk tuinieren (3)
- Excursies in de Goudse groengebieden (4)
- Natuurwandeling door het Steinse Groen (5)
- De huiszwaluw, gierzwaluw en vleermuis in Gouda (6)
- Groenwandeling door Bloemendaal (7)
- Goudse muurplanten (8)
- Groene wal (9)
- Ringslang (10)
- Inloopmiddag Inloopcentrum Heempad (11)

Dit is een uitgave van:

